

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum sufficienter diuidatur virtus per moralem, & intellectualem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

cum rationi conformatur, non intelligitur de conformitate superaddita relationis, sed de conformitate essentiali. iam enim superius dictum est, quod uirtus moralis est essentialiter habitus conformis rationi, & non fit ide habitus de non uirtute uirtus per superadditam relationem ad rationem realem, & hac expositio sufficit pro omnibus similibus, uerbis auctoritatis tam hic, q̄ alibi.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

uen di: sed ars est uirtus intellectualis, ergo uirtus moralis ab intellectuali non differt.

¶ 2. Præter. Pleriq; in diffinitione uirtutum moralium ponunt scientiam, sicut quidam diffiniunt, quod perseverantia est scientia, uel habitus eorum quibus est immanendum, uel non immanendum, & sanctitas est scientia faciendi ad Deum iusta: scientia autem est uirtus intellectualis, ergo uirtus moralis non debet distingui ab intellectuali.

¶ 3. Præter. Aug. dicit in 1. Soliloquiorum, * quod uirtus est recta & perfecta ratio: sed hoc pertinet ad uirtutem intellectualem, ut patet in 6. Eth. ¶ ergo uirtus moralis non est distincta ab intellectuali.

¶ 4. Præter. Nihil distinguit ab eo quod in eius diffinitione ponitur: sed uirtus intellectualis ponitur in diffinitione uirtutis moralis, dicit enim Phil. in 2. Eth. ¶ uirtus moralis est habitus electiuus existens in medietate determinata ratione, prout sapiens determinabit: huiusmodi autem recta ratio determinans medium uirtutis moralis pertinet ad uirtutem intellectualem, ut dicitur in 6. Eth. * Ergo uirtus moralis non distinguitur ab intellectuali.

SEB CONTRA est, quod dicitur in 1. Eth. * determinatur uirtus secundum differentiam hanc. Dicimus enim, hanc has quidem intellectuales, has uero morales.

RESPON. Dicendum, quod omnium humanorum operum principium primum ratio est, & quæcumque alia principia humanorum operum inueniuntur, quodammodo rationi obediunt, diuersimode tamen. Nam quadam rationi obediunt omnino ad nutum absque omni contradictione, sicut corporis membra, si fuerint in sua natura consistuntia. statim enim ad imperium rationis manus, aut pes mouetur ad opus. Vnde Philof. dicit in 1. Polit.

* quod anima regit corpus despotico principatu, id est, sicut dominus seruum, qui ius contradicendi non habet. Posuerunt igitur quidam, quod omnia principia actiua, quæ sunt in homine, hoc modo se habent ad rationem: quod quidem si uerum esset, sufficeret quod ratio esset perfecta ad bene agendum. vnde cum uirtus sit habitus, quo perficimur ad bene agendum, sequeretur quod in sola ratione esset, & sic nulla uirtus esset nisi intellectualis. Et hæc fuit opinio Socratis, qui dixit omnes uirtutes esse prudentias, ut dicitur in 6. Eth. * unde ponebat, quod homo scientia in eo existente peccare non poterat: sed quæcumque peccabat, peccabat propter ignorantiam. Hoc autem peccat ex suppositione falsi. pars. n. appetitiua obedit rationi non omnino ad nutum, sed cum aliqua contradictione. unde Philof. dicit in 1. Polit. * quod ratio imperat appetitiuæ principatu politico, quo. i. aliquis præest liberis, qui habent ius in aliquo contradicendi: unde Aug. dicit super psal. ¶ interdum præcedit intellectus, & sequitur tardus, aut nullus affectus, in tantum quod quædam passionibus, uel habitibus appetitiuæ partis hoc agitur, ut usus rationis in particulari impediatur: & secundum hoc aliquo modo uertum est, quod Socrates dixit, * quod scientia

presente non peccatur, si tamen hæc extendatur usque ad usum rationis in particulari eligibili. Sic igitur ad hoc quod homo bene agat, requiritur quod non solum ratio sit bene disposita per habitum uirtutis intellectualis, sed etiam quod uis appetitiua sit bene disposita per habitum uirtutis moralis. Sicut igitur appetitus distinguitur a ratione, ita uirtus moralis distinguitur ab intellectuali. unde sicut appetitus est principium humani actus secundum hoc, quod participat aliquo modo rationem, ita habitus moralis habet rationem uirtutis humanæ, in quantum ratio ni conformatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Aug. communiter accipit artem pro qualibet recta ratione, & sic sub arte includitur etiam prudentia, quæ ita est recta ratio agibilium, sicut ars est recta ratio factibilium, & secundum hoc quod dicit, quod uirtus est ars recte uiuendi, essentialiter conuenit prudentiæ, participatiue autem alijs uirtutibus, prout secundum prudentiam dirigitur.

AD SECUNDUM dicendum, quod tales diffinitiones a quibus scique inueniantur data, processerunt ex opinione Socratica, & sunt exponendæ eo modo quo de arte prædicta est. & similiter dicendum est ad Tertium.

AD III. dicendum, quod recta ratio quæ est secundum prudentiam, ponitur in diffinitione uirtutis moralis, non tanquam pars essentialis eius, sed sicut quiddam participatum in omnibus uirtutibus moralibus, in quantum prudentia dirigit omnes uirtutes morales.

ARTICVLVS III. *¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.* *In solut. ad 1. ar. præc.*

ARTICVLVS III.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

IN art. 3. eiusdem q. 58. in responsione ad secundum nota Thomista, ne fallaris sumens hoc, quod continentia sit subiectiue in ratione, propter illa uerba. Deficit tamen a ratione uirtutis, quia uirtus intellectualis &c. Pos sunt enim dupliciter intelligi: primo, ut prima facie uidetur, ut reddant rationem, quare continentia non est uirtus, quia non est uirtus intellectualis, quia &c. Et hic sensus licet forte a pluribus sit acceptus, fallus tamen, & contrarius huic litteræ & auctori est, ut patebit. Alio ergo modo possunt intelligi ut reddant rationem, quare continentia non est uirtus, quia in continente non datur uirtus intellectualis faciens rationem bene se habere, circa materiam continentiam, quod probatur, quia in eo non est rectus appetitus finis, quem præ exigit ratio recta habitata uirtute: quasi diceret, continentia deficit a ratione uirtutis, quia siue

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

¶ *Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.*

c. 1. to. 5.

re. 28. & seq. to. 2.

q. 57. ar. 4.

D. 389.

c. 1. to. 5.

ponatur quod sit uirtus in appetitu, siue in ratione, exigit hoc quod in ratione continentis potatur uirtus intellectualis circa materiam continentia, non curando utrum illa uirtus intellectualis esset continentia, uel non. Et quod hoc exigatur, litera supponit tanquam communitate confessum, & inferius probandum: sed in continente non est talis uirtus intellectualis. probatur, quia in eo non est rebus appetitus finis, qui est principium intellectualis uirtutis. & sic author dicens continentiam esse in rationali parte anime comprehendente in se rationem & uoluntatem, quia appetitus est rationalis, & indistincte relinquens cuius sit, diffiniturus hoc in secunda secunda, in loco proprio duas rationes reddidit, quare continentia non est uirtus. Primam, quae nunc dicta est, excludentem ipsam a numero etiam intellectualium uirtutum ex parte superioris partis anime. Secundam autem ex parte inferioris partis, scilicet appetitus sensitui, cuius actus sunt materia continentiae, quae superius discussa est in suo uniuersali, quod scilicet habitus proprius alicuius operis non est uirtus, si non sit in consummatione potentia operis, ut contingit continentiae, quae est in appetitu rationali, & c. consummatur ab appetitu sensituo.

recte se habeat circa principia, id est fines, ex quibus ratiocinatur, quod continenti, & perseveranti deest. Neque etiam potest esse perfecta operatio, quae a duabus potentis procedit, nisi utraque potentia perficiatur per debitum habitum: sicut non sequitur perfecta actio alicuius agentis per instrumentum, si instrumentum non sit bene dispositum, quantumcunque principale agens sit perfectum. Vnde si appetitus sensituius quem mouet rationalis pars, non sit perfectus, quantumcunque rationalis pars sit perfecta, actio consequens non erit perfecta, unde nec principium actionis erit uirtus, & propter hoc continentia a delectationibus, & perseverantia a tristitiis non sunt uirtutes, sed aliquid minus uirtute, ut Philosophus dicit in 7. Ethic.*

AD TERTIUM dicendum, quod fides, spes, & charitas sunt supra uirtutes humanas: sunt enim uirtutes hominis prout est factus particeps diuinae gratiae.

intellectuales & morales.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Eth.* duplicem esse uirtutem, hanc quidem intellectualem, illam autem moralem.

RESPON. Dicendum, quod uirtus humana est quidam habitus perficiens hominem ad bene operandum: principium autem humanorum actuum in homine non est nisi duplex, scilicet intellectus, siue ratio & appetitus: haec enim sunt duo mouentia in homine, ut dicitur in 3. de anima.* Vnde omnis uirtus humana oportet quod sit perfectiua alicuius istorum principiorum. Si quidem igitur sit perfectiua intellectus speculatiui, uel practici ad bonum hominis actum, erit uirtus intellectualis: si autem sit perfectiua appetitiua partis, erit uirtus moralis. unde de relinquuntur quod omnis uirtus humana uel est intellectualis, uel moralis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod prudentia in se essentiam suam est intellectualis uirtus: sed secundum materiam, conuenit cum uirtutibus moralibus. est enim recta ratio agibile, ut supra dictum est, & secundum hoc, uirtutibus moralibus connumeratur.

AD II. dicendum, quod continentia & perseverantia non sunt perfectiones appetitiuae uirtutis sensituiuae: quod ex hoc patet, quod in continente & perseverante superabundant inordinatae passionis: quod non esset si appetitus sensituius esset perfectus aliquo habitu conformate ipsum rationi. Est autem continentia, seu perseverantia perfectio rationalis partis, quae se tenet contra passionem ne deducatur, deficit in ratione uirtutis, quia uirtus intellectualis quae facit rationem se bene habere circa moralia, praesupponit appetitum rectum finis, ut

recte se habeat circa principia, id est fines, ex quibus ratiocinatur, quod continenti, & perseveranti deest. Neque etiam potest esse perfecta operatio, quae a duabus potentis procedit, nisi utraque potentia perficiatur per debitum habitum: sicut non sequitur perfecta actio alicuius agentis per instrumentum, si instrumentum non sit bene dispositum, quantumcunque principale agens sit perfectum. Vnde si appetitus sensituius quem mouet rationalis pars, non sit perfectus, quantumcunque rationalis pars sit perfecta, actio consequens non erit perfecta, unde nec principium actionis erit uirtus, & propter hoc continentia a delectationibus, & perseverantia a tristitiis non sunt uirtutes, sed aliquid minus uirtute, ut Philosophus dicit in 7. Ethic.*

AD TERTIUM dicendum, quod fides, spes, & charitas sunt supra uirtutes humanas: sunt enim uirtutes hominis prout est factus particeps diuinae gratiae.

ARTICVLVS III.

Utrum moralis uirtus possit esse sine intellectu.

AD QVARTVM sic procedit.

VIDETUR, quod uirtus moralis possit esse sine intellectu. Virtus enim moralis, ut dicitur Tullius, est habitus in modum naturae rationi consentaneus: sed natura, etsi consentiat alicui superiori rationi mouenti, non tamen oportet, quod illa ratio naturae coniungatur in eodem, sicut patet in rebus naturalibus. ratione carere debet, ergo potest esse in homine uirtus moralis in modum naturae inclinans ad consentiendum rationi, quae illius hominis ratio non sit perfecta per uirtutem intellectualem.

2. Prater. Per uirtutem intellectualem homo consequitur rationis usum perfectum: sed quandoque contingit quod aliqui in quibus non multum uiget usus rationis, sunt uirtuosi & Deo accepti. ergo uidetur, quod uirtus moralis possit esse sine uirtute intellectualem.

3. Prater. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum: sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, etiam absque rationis iudicio. ergo uirtutes morales possunt esse sine intellectualem.

SED CONTRA est, quod Gregorius dicit in 22. Moral.* quod ceterae uirtutes, nisi ea quae appetunt, prudenter agant, uirtutes esse nequaquam possunt: sed prudentia est uirtus intellectualis, ut supra dictum est.

ergo uirtutes morales non possunt esse sine intellectualem.

RESPON. Dicendum, quod uirtus moralis potest quidem esse sine quibusdam intellectualem uirtutibus, si cum sine sapientia, scientia, & arte, non autem potest esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non potest moralis uirtus, quae moralis uirtus est habitus electiuus, id est faciens bonam electionem. Ad hoc autem quod electio sit bona, duo requiruntur. Primum, ut sit debita intentio finis: & hoc fit per uirtutem moralem, quae uim appetitiuam inclinatur ad bonum conueniens rationi, quod est finis debitus. Secundum, ut homo recte accipiat ea, quae sunt ad finem: & hoc non potest esse, nisi per rationem recte consiliatam, iudicantem, & precipientem, quod pertinet ad prudentiam, & ad uirtutes sibi annexas, ut supra dictum est. Vnde uirtus moralis sine prudentia esse non potest, & per consequens nec sine intellectu. per intellectum enim cognoscitur.

Super Quinquagesimo articulo

IN titulo articulo 4. & 5. eiusdem 58. quaestio, aduerte, quod duplici ratione possunt haec quaestiones moueri. Primo ratione connexionis, & sic spectant ad tractatum de connexionione uirtutum inferiorum habendum in quaestione sexagesima quinta. Secundo, ratione inclusionis, & sic spectant ad hunc tractatum de distinctione moralis & intellectualis uirtutis. Est enim inter eas non pura connectio, sed inclusio uirtutis in alia: & propterea ad modum distinctionis earum, spectat haec discussio prius, ita ut postmodum de earum connexionione non relinquatur dubitatio locus.

In eiusdem articulo, & praecipue in ultimo, diligentissime notato, uir doctus terminos, ne contingat disputare in termino, obliuiscens hanc admirari utriusque. Scito igitur, quod prudentia nomine, quamuis unum significetur, duo intelliguntur. Cum enim significet rectam rationem agibilem, quidam intelligunt eam sic infra limites intellectus, ut eam in intellectu absolute credentes nihil aliud significare dicant, nisi rectam dictamen agibilem, ita quod prudentia nihil aliud significat nisi rationem recte monstrantem in particulari agibili quid, quomodo, qualiter &c. eligendum sit. & in horum numero est Scotus in 3. sen. dist. 3. & 6. errantes in principio moralium, quantum postmodum deueniunt & abducunt sequaces, facile patet. quidam autem, immo omnes recte sentientes, ut Aristoteles diuus Thomas & sequaces prudentie nomine intelligunt rectam agibilem rationem appetitu recto particularis finis factam, & firmatam. Vbi eius sunt declaranda: primo, quod